

2011. június 26. vasárnap
Bírák könyve 7

Dr. Hodossy-Takács Előd

Gedeon seregét háromszázra csökkenti az Úr

^{7,1}Korán reggel fölkel Jerubbaal, azaz Gedeon, egész népével, és táborot ütött a Haród forrásánál. Midján tábora viszont tőle északra volt, a Móre-halomnál a völgyben.

^{7,2}Akkor az Úr ezt mondta Gedeonnak: Sok ez a nép, amely veled van, nem adhatom a kezükbe Midjánt, különben még így fog dicsekedni Izráel velem szemben: Az én kezem szabadított meg engem! ^{7,3}Most azért hirdesd ki ezt a nép füle hallatára: Aki fél és retteg, az térjen vissza, távozzék a Gileád hegyéről! Erre visszatért a hadinéből huszonkétezer ember, és csak tízezer maradt ott. ^{7,4}Majd ezt mondta Gedeonnak az Úr: Még ez a nép is sok. Vezesd le őket a vízhez, hadd tegyem próbára őket ott! Amelyikről azt mondom neked, hogy menjen veled, az menjen veled. De akiről azt mondom neked, hogy ne menjen veled, az ne menjen.

^{7,5}Akkor levezette a népet a vízhez, az Úr pedig ezt mondta Gedeonnak: Mindazokat, akik nyelvükkel nyaldossák a vizet, ahogyan a kutya nyaldossa, állítsd külön; meg azokat is, akik letérdelve isznak! ^{7,6}És azoknak a száma, akik kezüket a szájukhoz emelve szürcsöltek, háromszáz volt. A nép többi része letérdelve itta a vizet. ^{7,7}Az Úr ezt mondta Gedeonnak: Ezzel a háromszáz emberrel, akik szürcsöltek, szabadítlak meg benneteket, és adom a kezébe Midjánt. A nép többi része pedig menjen haza! ^{7,8}Akkor ez a nép magához vette az ételmezt és amazoknak a kürtjeit. A többi Izráelből való férfit pedig elküldte, mindenkit a maga sátrába, és csak a háromszáz férfit tartotta magánál. Midján tábora alattuk volt a síkságon.

Az ellenséges katona álma

^{7,9}Azon az éjszakán ezt mondta neki az Úr: Kelj föl, támadd meg a tábor, mert a kezébe adtam azt! ^{7,10}De ha félsz megtámadni, menj le előbb a legényeddel, Purával, a táborhoz. ^{7,11}Hallgasd meg, miről beszélnek, akkor majd felbátorodsz és rá mersz támadni a táborra! Lement tehát legényével, Purával, egészen a tábori előőröskig. ^{7,12}Midján, Amalék és a keleti törzsek úgy ellepték a völgyet, mint egy sáskahad, tevéiknek nem volt se szeri, se száma: annyian voltak, mint a tenger partján a főveny. ^{7,13}Amikor Gedeon odaért, egyikük éppen az álmát mesélte el a társának, és ezt mondta: Azt az álmot láttam, hogy egy kerek árpakenyér gurult le Midján táborára, és amikor a sátorhoz ért, úgy megütötte, hogy ledől; felfordította és összedőlt a sátor. ^{7,14}A társa így felelt neki: Nem más ez, mint az izráeli Gedeonnak, Jóás fiának a fegyvere. Kezébe adta az Isten Midjánt és az egész tábor.

Gedeon legyőzi az ellenséget

^{7,15}Amikor Gedeon meghallotta az elmesélt álmot és annak a megfejtését, leborult imádkozni. Azután visszatért Izráel táborába, és azt mondta: Keljetek föl, mert kezetekbe adta az Úr Midján táborát! ^{7,16}A háromszáz embert három csapatra osztotta, mindenkinek a kezébe egy-egy kürtöt adott, meg egy üres cserépfazekat és egy fáklyát a fazékba. ^{7,17}Majd ezt mondta nekik: Rám figyeljete, és aszerint cselekedjete; amikor én elérem a tábor szélét, ugyanazt tegyétek, amit én teszek! ^{7,18}Ha megfújom a kürtöt én, meg a velem levők mind, akkor ti is fújjátok meg a kürtöt az egész tábor körül, és kiáltásotok: Az Úrért és Gedeonért! ^{7,19}Amikor Gedeon és száz embere a tábor széléhez érkezett a középső őrségváltás elején - mert éppen akkor állították fel az őröket -, megfújták a kürtöket, és összetörték a kezükben levő cserépfazekakat. ^{7,20}Ekkor belefújt a kürtbe mind a három csapat, és összetörték a cserépfazekakat; bal kezükben fogták a fáklyákat jobb kezükben pedig a kürtök voltak, amelyekkel kürtöltek, és kiáltottak: Fegyverre, az Úrért és Gedeonért! ^{7,21}Mindenki megállt a helyén a tábor körül. Az egész tábor viszont futásnak eredt, ordítózva menekültek. ^{7,22}Mert amikor megfújták a háromszáz kürtöt, az Úr egymás ellen fordította az emberek fegyvereit az egész táborban. Menekült a tábor egészen Bét-Sittáig, Cererá felé, az ábél-mehólái partig, Tabbat fölött. ^{7,23}Ekkor fegyverbe szólították az izráelieket Naftaliból, Ásérból és egész Manasséból, és üldözőbe vették Midjánt. ^{7,24}Gedeon követeket küldött Efraim egész hegyvidékére ezzel az üzenettel: Jöjete le Midján elé, és foglaljátok el a vízhez, a Jordánhoz vezető utat Bétbáraig. Fegyverbe szólították az efraimiakat mind, és elfoglalták a vízhez, a Jordánhoz vezető utat Bétbáraig. ^{7,25}Elfogták Midján két vezérét, Órébet és Zeébet is, és megölték Órébet az Óréb szikláján, Zeébet pedig a zeébi présháznál ölték meg. Azután üldözték Midjánt; Óréb és Zeéb fejét pedig elvitték Gedeonhoz a Jordánon túlra.

Amit a textusról tudni kell:

- exegetikai megjegyzések
- teológiai összefüggések feltárása

7. fejezet – Háború Midján ellen

Ez egy félelemmel átszótt szabadítás-történet. Fél az ellenség, fél a támadó is, nyoma sincs annak a magabiztosságnak, amivel Midján seregei Palesztinába érkeztek. Gedeon eddig még mindig hezitált – legényeket vesz maga mellé az oltár lerombolása előtt, elrejtőzik a préházban cséplés idején. Végül elszánja magát, és Isten félelmetes győzelemhez segíti, aminek a végén elé hozzák az ellenség két vezérének levágott fejét.

1–8. vers: Preparáció, sereg lecsökkentése

[1] A helyszínek: Haród forrás, Móre-halom, vagyis a Jezréel-völgyben vagyunk. Az első vers névazonosítását (Gedeon – Jerubbaal) több magyarázó úgy értelmezi, hogy itt egy tradíció átmenetéről van szó; eredetileg ez a tett Jerubbaalhoz kapcsolódott, majd a szerkesztés egy későbbi szintjén sor került Jerubbaal és Gedeon azonosítására.¹ Mások szerint nem feltétlenül erről van szó. Boling pl. úgy látja, hogy a szövegben Jerubbaalként akkor szerepel hősünk, amikor valóban hős – ellenben Gedeon a saját neve, ami őrzí félelmeit, jellemét, karakterét. Itt tehát Gedeont, mint Jerubbaalt használja Isten.²

[2–4] Minden hadsereg az effektivitásra, a gyorsaságra és eredményességre törekszik. És persze; a dicsőség megszerzésére. Nem véletlenül jött szokásba a diadalmenetek tartása; az ókori uralkodók igyekeztek felmutatni erejüket, és learatni a dicsőséget. Rendkívül értékesnek tartották a különleges hadizsákmányokat, az egzotikus állatokat, egy-egy templom kincseit, vagy a megalázott helyzetű legyőzött uralkodókat. Ezeket igyekeztek meg is mutatni a tömegeknek – akiket ez nyilvánvalóan félelemmel vegyes tisztelettel töltött el. Épp ez az, amit Isten el akar kerülni történetünkben; Izrael nem tulajdoníthatja magának azt a győzelmet, amit egyedül Istennek köszönhet. Ezért az alkalmas hadsereget először is alkalmatlanná kell tenni a küzdelemre. Persze az első létszámcsoökkentő intézkedésről kérdéses, hogy valóban csökkentette-e a hadsereg erejét; ez alkalommal azokat küldik el, akik félnek. Mit lehetne kezdeni a gyáva katonákkal? Az, hogy a felszólításra 22000 ember távozik, és mindössze 10000-en maradnak, vagyis az eredeti sereg alig harmada, azt jelzi, hogy Gedeon hívására özönlött a táborba boldog-boldogtalan. Kérdés, hogy miért, mivel bírtak rá egy ilyen rendkívüli tömeget arra, hogy motivációtól mentesen is meginduljon a Jezréel-völgy felé. Egyedül Gedeon családjának tekintélyére tudunk gondolni. Ezzel azt is el kell ismerni, hogy nagyon nehéz megrajzolni ennek a bírának a jellemrajzát; ő maga is fél, jelek sorozatát kéri és kapja, viszont mégis megvan a tekintélye, ami a sereg motiválásához szükséges.

[5–8] A második létszámcsoökkentés jellegét nehéz megmagyarázni. Levonul a sereg a vízhez, és a katonák ivási technikája alapján döntenek. Az egyik csoport kutya módjára iszik (négykézláb? hasalva?), vagyis közvetlenül érintkezik nyelvcsúcsa a víz tükrevel, nyelvvel nyalogatja (*lqg*) a vizet. A többiek térdre ereszkedve (*jikrac 'al-birkáyn*) isszák a vizet. Az utóbbi csoport a figyelmesebb, férfiasabb, használhatóbb.³ Fordításnál érdemes figyelni a következőkre; a 6. vers a második csoportra, a szájukhoz emelt kézből ivókra használja az 5. versben az első csoportra alkalmazott *lqg* kifejezést, ami első ránézésre azt érzékelteti, hogy aki letérdelt, az a kezébe merített vizet, onnan ivott. A szöveg könnyed fordítása nem is lehetséges, Új bibliafordításunk úgy hidalja át ezt a problémát, hogy először a „nyaldosni”, másodszor a „szürcsölmi” szóval adja vissza a héber kifejezést; viszont a vers vége a letérdeplés képét a nagyobbik csoportra alkalmazza. A 7.v. ezután azt mondja, hogy a térdeplők sokaságát küldik haza. Ez nehezen követhető, régóta foglalkoztatja is a magyarázókat a dilemma. Mert mi a lényeg? Aki térdel, pláne ha csak féltérdepre ereszkedett, az figyel, vagyis jó katona. De Smith pl. pont fordítva olvassa ezt a két verset, szerinte Gedeonnak épp azokra van szüksége, akik levetik magukat a vízhez, nem figyelnek semmire, csak a vízre, ők ugyanis biztosan nem félnek.⁴ Boling azt hangsúlyozza, hogy a zavaros szövegből egyáltalán nem derül ki, hogy melyik csoportra esett a választás – csak az világos, hogy a kevesebb emberre.⁵ Talán úgy is leegyszerűsíthetjük a jelenetet, ha egyszerűen kikapcsoljuk a szöveg zavaró részét, vagyis a testhelyzetet, hisz józan ésszel a térdeplési és a kutya testhelyzetéhez hasonló pozíció egybe esne. Ha a víz fogyasztására koncentrálnunk, akkor a szöveg kismul; vannak a szürcsölők (*lqg*), és vannak azok, akik isznak (*stb*). 300 a szürcsölők csoportjába esik, a többiek az ivók.

¹ SMITH, R. H.: The Book of Judges, in: Laymon, C. M. (ed.): *Interpreter's Concise Commentary. Old Testament History*, Abingdon Press, 1983, 39–80 [61].

² BOLING, R. G.: Judges, in: Meeks, Wayne A. (gen. ed.): *The HarperCollins Study Bible*, NY, HarperCollins Publishers, 1993, 367–415 [381].

³ O'Connor más lehetséges magyarázatra is hivatkozik, ld. O'CONNOR, M.: Judges, in: Brown, R. E. – Fitzmyer, J. A. – Murphy, R. E. (eds.): *The New Jerome Biblical Commentary*, Prentice Hall, 1990, 139.

⁴ SMITH, R. H.: The Book of Judges, in: Laymon, C. M. (ed.): *Interpreter's Concise Commentary. Old Testament History*, Abingdon Press, 1983, 39–80 [61]., YOUNGER, K. LAWSON: *Judges / Ruth* (The NIV Application Commentary), Grand Rapids, Michigan, Zondervan, 2002, 189.

⁵ BOLING, R. G.: Judges, in: Meeks, Wayne A. (gen. ed.): *The HarperCollins Study Bible*, NY, HarperCollins Publishers, 1993, 367–415 [381].

Istennek ez alkalommal a szürcsölőkre van szüksége. De a lényeg nem is a csökkentés módjában van. A hangsúly a 2. versben lefektetett elv teljesítésére esik; kevesen kell, hogy legyenek a harcosok. Ha egyébként Palesztina viszonyait nézzük, meg kell állapítani, hogy egy 300 fős hadsereg távolról sem volt jelentéktelen. A sereg felszerelését és a kürtöket ezek között a harcosok között kell kiosztani.

9–15. vers: Az újabb jel: a katona álma

Az egész hallgatózási történetre Gedeon félelme miatt van szükség. Maga mellé veszi Purát, a legényét, és bemegy a táborba. A kihallgatott álom mutatja meg, hogy az ellenfél sem olyan nagyon magabiztos; az álmon nem tanakodnak, az első gondolat, hogy ez bizonyos Izrael győzelmének jövendölése. Érdemes figyelni az istenév-használatra: az ellenséges katona szerint az isten (kisbetűl), vagyis *'elohim* adta Gedeon kezébe Midjánt – ez (15. vers) Gedeon száján már így hangzik: YHWH adta kezetekbe az ellenséget. A BHS kritikai apparátusa megjegyzi, hogy az istenév esetleg már a katona szavaiban is YHWH volt; ez a szöveg értelmét nem módosítja. Vissza kell utalni az előző fejezet oltárrombolásának magyarázatára; a 6,25–32 kérdése az, hogy isten-e Baal, vagy sem. Itt már jól tudja Gedeon, hogy ki az az Isten, aki szabadságot szerez, ő YHWH nevében kezdi meg a harcot. Ha a katona szájába is YHWH-t adott a szöveg, az pusztán annyit jelent, hogy a szerző szerint ő is tudta, kinek a nevében vezetik ellenük a harcot, és Gedeon egyszerűen szó szerint idézte, amit hallott. (Összehasonlításként: 1Sám 4,7 nagyon hasonló történetében, amikor a filiszteusok a csatatéren szembesülnek azzal, hogy Isten lehet, hogy küzdeni fog, a szövegben az *'elohim* szót találjuk.) A jel minden tekintetben célhoz ért, ezt mutatja, hogy Gedeon első cselekedete az álom kihallgatása után a leborulás.

16–25. vers: Csata és üldözés

A sereget három részre osztja Gedeon, a hirtelen támadt zavart használják ki a támadók. A betolakodók a völgyben táboroznak (12.v.), így amikor felriadnak és meglátják körös-körül az ellenség fényeit és hallják a kürtök szavát, képtelenek érzékelni, hogy hányan is vannak támadóik. Csak azt látják, hogy bármerre menekülnének, minden irányban beléjük ütköznek. Fegyveres támadásról, rajtaütésről egyáltalán nem is esik szó. Érdemes figyelni a csatakiáltásra is; az Izraeliták az Úrért és Gedeonért ragadtak fegyvert – ez ismét jelzi Gedeon klánjának kiemelkedő tekintélyét.

Az üldözéskor természetesen könnyen kiderülne a turpisság, ezért itt már a hadba hívott törzsek Zebulon kivételével, vagyis Manassé, Naftáli és Ásér (vö. 6,35) részt vesznek a küzdelemben. Efraim sem maradhat ki a folytatásból; nekik Bétbaráig (pontosan nem azonosított Jordán-menti település) kell vonulniuk, a cél, akárcsak Éhúd történetében, most is a Jordán gázlóinak megszállása. Az, hogy az efraimiak csak most kapnak hívást, a következő fejezetben konfliktusforrásként szerepel. Most annyi a lényeg, hogy teljesítik a feladatot, és így sikerül a midjáni vezérek elfogása és meggyilkolása. Fejüket Gedeonhoz viszik el, aki ekkor nem Ofrában, hanem valahol a Jordánon túl tartózkodik.

Amikor eljön a cselekvés ideje, akkor az ember nem halogathat tovább. Gedeon példája ebben a fejezetben (és már a megelőzőben is) azt mutatja, hogy természetünk része a halogató. Gedeon tökéletesen tisztában van azzal, hogy valamit tenni kell. A 6,13 szerint az Úr angyalával történő találkozás során így sóhajtott fel: „ha velünk van az Úr, miért ért bennünket mindez?” Ebből a kesergésből még nem lesz szabadulás, és Isten elhívása is kevés, ha az ember tudatosan ellenáll. Isten azonban nem adja fel, és most már cselekedni kell.

Izrael szabadulásáért minden érdem az Úré. Ismét csak emberi mivoltunkhoz tartozik, hogy szeretünk időnként megfürdeni a dicsőségben. Jól esik, amikor megveregetik a vállunkat az emberek, jól esik, ha dicsérnek minket, jól esik hallani, hogy mennyi érdemünk van. Isten, aki jobban ismeri természetünket, mint mi magunk, elejét veszi a lehetséges öndicsőítésnek; ütöképes hadsereg helyett bennem kell bíznod, jelenti ki Gedeonnak. Maroknyivá akarom zsugorítani a seregedet, nem fordulhat elő, hogy magatoknak tulajdonítjátok az érdemet! Szegény Gedeon – legalább egy kis jutalmat nem megérdemelt volna? Legalább társ-szabadítónak nem felelne meg? Mintha a katonák is hasonlóan gondolkoznának, erre utal csatakiáltásuk („az Úrért és Gedeonért!”), viszont Isten teljesen kijózanító módon leszámol az ember ön-fényezésével. Minden alapja megvan ehhez; önállóan semmit nem tudtak elérni, idegen elnyomás alatt szenvednek. Amikor megkísért bennünket ugyanez a lelkiület, idézzük fel ezt az ősi példát; ugyan mi alapunk van arra, hogy büszkék legyünk teljesítményeinkre? Istennek, az ő gondviselésének köszönhetjük mindazt, ami jó történt velünk. Ami pedig nyomorúság; bűneink következménye. Ezzel a gondolkodással van átitatva a Bírák könyve, és ez az, ami a keresztyén emberekre semmiképp nem kell, hogy csüggesztően hasson. Krisztus testé létele, emberi szenvedése, feltámadása, mennybe menetele mind-mind megváltott voltunkat hirdeti. Ez pedig azt jelenti, hogy nem vagyunk megoldhatatlan helyzetben, Isten vigasztaló kegyelmére támaszkodhatunk, Hozzá kiálthatunk, és nem kell reménytelenül, lemondóan feltennünk Gedeon kérdését; miért ért bennünket mindez? A legelhagyottabb helyzetben is szólhatunk így: segíts Urunk erőtlenségünkön, hitetlenségünkön; tégy minket saját tulajdonoddá.

Ebben a történetben mindenki fél. Fél Gedeon, újabb jellel kell megerősíteni. Fél az ellenséges katona – nem érti az álmát. Fél a hadrendbe álló izraeli nép nagyobbik része, őket haza kell küldeni. Gedeon végül nem is fegyverrel győz – ezért állíthatjuk, hogy az ő legnagyobb személyes győzelmét saját félelmei felett aratja. Sokáig halogat, de végül elszánja magát, és attól kezdve Isten cselekszik helyette és általa. A csatatéren zavar támad, az ellenség harcosai egymást ölik le, fejesztve menekülnek; az üldözésbe pedig már bekapcsolódik Izrael néhány további törzse is. A diadal meglesz, a szabadság is – mert Isten cselekedett. Ennek volt feltétele, hogy Gedeon kikecmeregjen saját félelmeinek csapdájából. Isten egyik legnagyobb ajándéka, hogy ha őt féljük, őt hívjuk segítségül, őt dicsőítjük és magasztaljuk, akkor nem kell félnünk senki mástól ebben a világban. Merjük rábízni magunkat!